

עלון האגודה

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, מורשת יהודי תימן מיסודו של עובדיה בן-שלום

עובדיה בן שלום ז"ל
רופאי-משפחה
מיסד האגודה

גיליון מס' 39

www.teman.org.il | hatemanim@gmail.com | 09-8331325 | 580013522 עמותה מס'

חברים המבקשים לקבל את העלון בדואר על מנת להפיץ את העלון במקום מגוריהם יכולים לפנות אלינו בטלפון או בדוא"ל

דבר יו"ר האגודה

ד"ר יגאל בן שלום

לכבוד יום ירושלים אשר יחול ביום ראשון, כ"ח באייר (2 ביוני) חשוב לציין את תרומתם של יהודי תימן להתיישבות בעיר הקודש. האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר, בשיתוף בית ההוצאה "רסלינג", הוציאה לאור ספר חדש בנושא זה, פרי עטו של ד"ר דרור חובר. הספר הינו עיבוד של עבודת הדוקטורט של דרור ונקרא: "ירושלים של עולי תימן, חיי חברה ודת". הספר מתמקד בעיקר בתיאור חווית הקהילה של העולים בירושלים, חזונם והתמודדותם... ונועד לתת מענה, בין היתר, לשאלה מה היו הרקע והמגמות להתיישבות עולי תימן בכפר השילוח ובשכונות ותיקות אחרות בירושלים.

ספר נוסף בהוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר בשיתוף "נוסח תימן" בית ההוצאה לאור בראשות שגיב מחפוד הוא: "קורא הדורות" לרבי אברהם ערוסי. "ספר זה חשיבות רבה נודעת לו, בהיותו מקיף תולדות יהודי תימן לאורך הדורות ועד קרוב לפני מאה שנה, וכולל קורות חיי המחבר ותולדות חכמים שהאירו את שמי ק"ק תימן במחוזותיהם ולדורותיהם". ר' אברהם ערוסי ביקר בקהילות תימן השונות, בקהילת עדן ובישובים בארץ ישראל, כולל ירושלים.

חודש אייר מחבר בין חג הפסח לחג השבועות, ספירת העומר מתחילה בפסח ומסתיימת בשבועות.

בין שני חגים אלה בחודשים ניסן וסיוון, נמצא אייר ובו חוגגים אנו את יום העצמאות, ל"ג בעומר ויום ירושלים. בחודש ניסן, ב"שבת הגדול" האגודה קיימה ימי עיון ותרבות בצפון הארץ לחוף הכנרת. המשתתפים נהנו לראות ולא רק מפי השמועה את העלייה במפסל הכנרת. עלייה נוספת שחוו המשתתפים היא העלייה של יהודי תימן לקבוצת כנרת. את הסיפור של "תימני כנרת" שמעו מפי המומחה לנושא, עמירם אידלמן חבר כנרת אשר ערך מחקר מעמיק בנושא כאוב ומקומם זה והיטיב לתארו בפני המשתתפים. בהמשך להרצאה נערך ביקור ב"בית המוטור" ובחצר כנרת. פה המקום לציין לטובה את המועצה לשימור אתרים על פעילותה החשובה לשימור אתרים אלה כמו גם אתרים אחרים ברחבי הארץ. נושאי הרצאות בשבת היו הקהילות בתימן (צנעא, ד'מא, דאע ויירם), הרמב"ם ומשנתו, ומה בין משה רבנו ואלוהו הנביא.

יום העצמאות, יהיה יום התכנסות מסורתית ביער חדרה עם מיטב האמנים ואישי ציבור.

ישראל – מספרד ועד תימן, נקיים באוניברסיטה של אמסטרדם כולל סיור בהולנד שיחל בתאריך כ"ז בסיוון (30/6). (ראו פירוט במודעה בגיליון זה).

הנה כי כן, האגודה ממשיכה לפעול בכיוונים מסורתיים וחדשניים לביסוס המודעות לתרומתם של יהודי תימן לתרבות עם ישראל. אנו קוראים לקהל קוראינו להגיע לסיור במזיאון האגודה בנתניה, להשתתף באופן פעיל במגוון פעולותינו בל ימות השנה, לבוא לשבתות העיון והתרבות שאנו מקיימים מעת לעת. בביקור באגודה בנתניה ניתן לרכוש ספרים אלה ואחרים, להעשרת ארון הספרים בספרי מורשת יהודי תימן.

החודש השלישי לאחר ניסן ואייר הוא חודש סיוון. בחודש זה יהיו שלושה אירועים של האגודה. אירועים אלה מתפרסמים בגיליון זה וציבור הקוראים מוזמן להתרשם ולהירשם. את חג השבועות (ד-ו בסיוון) נקיים לפי המסורת כולל תפילות מסורתיות, תיקון ומגילת רות, הרצאות ודברי תורה. השנה נצפין למלון גולדן קראון בנצרת. בחודש זה ב'ח' בסיוון (יום שלישי 11/6) נקיים מופע מרכזי לציון מלאת 400 שנה להולדת ר' שלום שבזי במגדל דוד בירושלים. המופע יכלול השמעת שירים, קטעי וידיאו ומיטב האמנים הישראליים במחווה מיוחדת למשורר הלאומי ר' שלום שבזי. (ראו פירוט במודעה בגיליון זה).

כנס בנושא הרמב"ם ומשנתו בקרב קהילות

דבר העורך

עותניאל מנצור

נלמדים ונראים אלא ע"י חקירה וההעמקה – שהם התהליכים המביאים לקיום המציאות (קיום העולם).

במילות ההגיון (שער יד ע' קפד-קפה) חילק הרמב"ם את הלימודים לאלו המכשירים את האדם ללימודי המשך, ולאלו שחוקרים את התהליכים עצמם. את אותו החלק שחוקר את הטבע כינה הרמב"ם כמעשה בראשית, וז"ל: "אמר 'ולא במעשה בראשית בשנים' - וכל שכן שלא יהו יותר, ואמרו 'כי שאל נא לימים ראשונים' - יחיד שואל ואין שנים שואלים. וכבר ביארנו טעם זה בהקדמתנו לחיבור זה [הקדמה לפיהמ"ש החלק החמישי], **והוא שההמון אי אפשר להם להבין אותם העניינים, ואינם נמסרין אלא מאחד לאחד, ונזהרים בהם כי מעט מאוד יבין בהם ההמון, וכשישמעם**

כבר דרשו בעלי מוסר שחודש אייר ראשי תיבות של "אני ה' רופאך". ידועה דעתו של רבנו הרמב"ם שיש להשתמש בחיבור בין עולם המדע, הרפואה ועוד לתפילה ולעבודת ה' יתברך.

רבנו הרמב"ם כתב שיש חובה הלכתית להכיר במציאות ה' דרך הטבע, תוך כדי התבוננות והסתכלות במדעי העולם הקיימים לפנינו, והיא היא הדרך היעילה ביותר לדעת וללמוד על דרך פעולותיו של ה', וז"ל במורה הנבוכים ח"א פ"א: "וכבר הודעתך שאין שם זולת ה' יתעלה והמציאות הזו. ואין למידות עליו יתעלה **כי אם מן המציאות הזו – מכללותה ומפרטיה...**" . אם כן ההסתכלות וההתבוננות במציאות, היינו בדברים הקיימים והנראים לנו – בעלי חיים, צמחים, גלקסיות וכיוצא ב, אינם

לימוד המדע יש בו הכרח גדול כדי להגיע לידי הכרת במציאות ה', ועוד להראות לנו את נפלאות וגדלות ה' בעולם, וכן להשתתפות הבורא בכל הקשור לחוקי הטבע, ואדם הרואה דברים אלו רוחו מתפלאת בפליאה באהבה וביראה מהקב"ה, ואם-כן יש לה' קשר לחוקי הטבע שהרי הם רצונותיו, ולכן חוקי הטבע אינם ניתנים לערעור.

**נאחל לכל הקוראים חודש מלא בלימוד מדעי
אמוני מתוך בריאות הגוף והנפש!**

חודש טוב!

הפתי תשתבש אמונתו ויחשוב שהם סותרים את האמת, והם האמת... **ושמע ממני אני מה שנתברר לי לפי דעתי ממה שעיינתי בו מדברי חכמים, והוא, שהם מכנים במעשה בראשית למדעי הטבע והמחקר בראשית הבריאה**". לימוד מעשה בראשית - מדעי הטבע, הינו משימה מורכבת ביותר ויש בלימוד זה קשר גדול למדעי האלוהות כפי שהתבטא הרמב"ם במורה.

יוצא אפוא בדברי רבנו הרמב"ם, שכל מטרת

חכמי תימן

ר' דוד בן יחיא חותר

ר' דוד חותר היה רב ואב בית דין קבוע חמישי נולד בשנת 1667 ונפטר כנראה בשנת 1747. הדיינים שישבו לצידו בבית הדין ושהיו חתומים עימו הינם ר' צאלח (זקנו של המהרי"ץ), ר' יוסף בשארי, ר' סעיד תנעמי ואחרים. שימש בתפקידו כנראה בין השנים 1730-1747. בזמנו היתה תקופת מעבר של מספר שנים מאז מותו של קודמו בתפקיד (ר' שלום הלוי חמדי), שלא היה ראב"ד, אלא היו מספר דיינים ששימשו בתפקידים כדיינים והם: ר' סעיד קהא, ר' אברהם טהירי, ר' יוסף בשארי, ר' צאלח ור' סעדיה הלוי-עמר. ר' דוד חותר היה מנהיג וחזן ראשי בבית הכנסת "אלשרעבי" שבצנעא והוא תיקן בבית הכנסת שלו,

שבימים שנהגו לגמור הלל שלם יקראו אותו בצוותא בציבור ולא בקירוי על מנת למנוע "טורח ציבור" כי הוא נוכח לדעת שהרבה מהמתפללים משתמטים ויוצאים מוקדם לעיסוקיהם. לפיכך הוא בחר להקל על מנת שלא יפסידו לגמרי את קריאת ההלל. לדעתו של ד"ר גברא בספרו: "חכמים וסופרים בתימן במאה הי"ח" הצטרף לר' דוד חותר גם זקנו של המהרי"ץ ר' צאלח וחכמים נוספים והם תמכו במנהגי א"י שהגיעו עם ספרי הדפוס ויתכן אף שהם הם שפנו לנגיד הקהילה ר' שלום עראקי להחדרת הסידור הספרדי (שאמי) לתימן. כמובן שהיו גם מתנגדים לצעד זה בהם נמנו ר' יהודה צעדי ור' פנחס עראקי.

על כל אלה נספר בגליונות הבאים.

ימי ספירת העומר

עוזיאל מנצור

• ימי ספירת העומר ימי שמחה?

א. **יציאת מצרים** - יציאה מעבדות לחרות במטרה לקבל את התורה ("תעבדון את האלהים").

ב. **הקרבת קרבן העומר וקרבן שתי הלחם** - הודאה לקב"ה על היבול החקלאי.

ג. **ימי חול המועד** - ימי הספירה שקולים לימי חול המועד (המב"ן ויקרא כ"ג, 36).

• ימי ספירת העומר ימי אבלות?

הגמרא במסכת יבמות דף סב ע"ב כותבת כך: "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לר' עקיבה, מגבת עד אנטיפטרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמש... תנא: כולם מתו מפסח עד עצרת".

אם כן בתקופת ר' עקיבה הפכו ימי השמחה לימי אבל, אמנם הגמרא אינה מזכירה את מנהגי האבלות אלא **היה העולם שמש**. (רש"י: "שנשתכחה תורה").

הגאונים מקשרים בין המנהג שאין מקדשין ואין כונסין בין פסח לעצרת. האם זה מחמת איסור או מתורת מנהג? וע"כ משיב רב נטרונאי גאון (תשובות הגאונים, שערי תשובה, ס' רעח).

"הוו יודעים שלא משום איסור אלא משום מנהג אבלות, שכך אמרו ביבמות... שנים עשר אלף... ומאותה שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנוס בהן".

מענין לספר שבענין נישואין נהגו בכל המקומות איסור, אבל בתספורת יש מקומות שנהגו איסור, ומנגד ישנם מקומות שנהגו היתר. ניתן לציין שבימינו על פי רוב נוהגין כל המקומות שלא

להסתפר (ראה: הרי"ן שועיב בדרשת יום א של פסח, ב"ח סימן תצג, מטה משה סימן תרפו ועוד).

• מנהגים שונים בעדתינו הקדושה

א. מערב פסח עד אחרי חג שבועות - אין עושין נישואין ונמנעים מתספורת עד ערב שבועות (כדעת הא"י במיוחד מחוץ דרום תימן - שרעב).

ב. מערב פסח עד ל"ג בעומר בבקר - נמנעים מתספורת ונישואין. (שתילי-זתים לא השמיט את דעת הרמ"א).

ג. מערב פסח עד ל"ד בעומר בבקר - כדעת מרן.

ד. כל ערב שבת **לכבוד שבת** נהגו להסתפר - לא בימות השבוע (ראה שערי יצחק ניסן-סיון התש"ע, וכן מובא בשו"ת הרדב"ז, סימן תרפ"ז (חי במצרים לפני כ-450 שנה), מנהג איסור התספורת אינו מן הדין אלא ממנהג וכו', וראיתי כמה קהילות שלא נהגו מנהג זה כלל, ומסתפרים בכל שבוע כמנהגם **לכבוד שבת**. וכן בשושנת המלך, סימן תצ"ג ועוד).

ה. **הרמב"ם** לא הזכיר בספרו היד החזקה את המנהג של איסור נישואין בימי ספירת העומר (אע"פ שהובא בגאונים), לפי שאין דרכו **על פי רוב** להביא את כל העניינים שלא הוזכרו בתלמוד ובמדרשים. ברם, רובם ככולם נמנעים מנישואין בימים אלו (ראה שו"ע המקוצר ח"ג ס' צ"ב ה"ז). ועל אחת כמה וכמה נושא התספורת שלא הובא בגאונים ולא ברמב"ם ולכן ישנם כיום (מיעוט) שמסתפרים ומתגלחים כל יום (לאו דוקא לכבוד שבת).

אין נוגש ומבטל

אהרן בן דוד

היינו מקדישים את כל עיתותינו ללמוד תורה, ואפשר שהיינו שנינו בחרים לנו מקום מיוחד ללמוד בו.

מארי יוסף: זה יהיה בימות המשיח.

מארי דאוד: ולמה אתה אומר כן.

מארי יוסף: שהרי כך פסק הרמב"ם. לא

נעלם מעיני אדוני דבריו של

הרמב"ם שאמר "לא נתאו

החכמים והנביאים ימות המשיח,

לא כדי שישלטו על כל העולם,

ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא

כדי שינשאו אותם העמים, ולא

כדי לאכול ולשתות ולשמוח,

אלא כדי שיהיו פנויין בתורה

וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש

ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם

הבא, כמו שביארנו בהלכות

תשובה" (רמב"ם הלכות מלכים

פרק יב הלכה ד). הנה בפירוש

אומר הרמב"ם כי בימות המשיח

"שהיו פנויין בתורה וחכמתה,

ולא יהיה להם נוגש ומבטל".

והנוגש והמבטל אותנו מלמוד

תורה זה עול הפרנסה.

מארי יוסף: אכן הבאת את הרמב"ם בלשונו

הטהור. אשריך ואשרי חלקך

שדברי רבנו מונחים בראשך

כאוצר המונח בקופסא. עוד

יבואו ימים טובים ונזכה להיות

פנויים.

מארי דאוד: אדוני, זו היא נחמת שוא. הרי

אם לא יעבוד האדם לפרנסתו

יגוע ברעב. ובאשר לדברי השבח

שלך, יודע אני כי בראשך מונחים

דבריו של הרמב"ם, ואצלך לא

מארי דאוד, מגדולי יהודי צפון תימן, פגש ברעהו הטוב מארי יוסף, אף הוא מגדולי יהודי הצפון, והזמינו לביתו לשיחת רעים. זה היה לפני עלותם לארץ ישראל.

מארי דאוד: רצוני לישיב עמך בביתי לשיחת רעים.

מארי יוסף: על העינים ועל הראש. אך מה היום מימים.

מארי דאוד: רצוני להשיח לבי.

מארי יוסף: אף אני אשמח לשוחח עמך, וגם לי יש מה לומר לאדוני.

הם ישבו יחדיו בביתו של מארי דאוד, ואשתו

כאד'יה הגישה להם תקרובת כמקובל. הם

ברכו את הברכות הראויות, ותוך כדי טעימה מן

התיקרובת בקש מארי יוסף לשמוע מה בפיו של

מארי דאוד.

מארי דאוד: יש דבר אחד שמטריד אותי

במיוחד, כאן בגולה, בתימן.

מארי יוסף: יש דברים רבים המטרידים,

ולמה אדוני מדבר רק על דבר

אחד.

מארי דאוד: כן, אבל יש דבר מיוחד.

מארי יוסף: ומהו הדבר.

מארי דאוד: אתה יודע את חשקי ללמוד

תורה, ממש כמותך, ואתה גם

יודע את המעכבים המצויים כאן

בגלות המרה.

מארי יוסף: על אלו מעכבים אדוני מדבר.

מארי דאוד: צורכי הפרנסה. הן נגזר עלינו

לעבוד לצורכי הפרנסה, אני

בצורפות ואתה ברצענות.

ואעפ"י שיכולנו לטול שכר

הרבנות, אבל הרי מסורת בידינו

מאבותינו שלא לעשות התורה

קרדום לחפור בה. אלו הקב"ה

הסיר מעלינו את עול הפרנסה

בו בגלות המרה, בביתך.
מְאָרֵי יוֹסֵף: ברוך שחלק מחכמתו ליראינו,
וברוך אשר חנן בזכרון מיוחד.

מְאָרֵי דָאָד: דבר נא דברך ואשמענו.

מְאָרֵי יוֹסֵף: אני סימתי את דברי באותה
שיחה שעסקה בענין עול
הפרנסה המעכב אותנו מלמוד
תורה במלים "כאשר ירוח לנו
ניפגש, אם יגזור השם עלינו
בחיים, ונעשה זאת", ואתה סימת
דבריך במלים "בעזרתו יתברך".
והנה עזרנו השם, ישתבח שמו
ויתעלה שבחו.

מְאָרֵי דָאָד: ברר את כונתך.

מְאָרֵי יוֹסֵף: הנה פטרנו הבורא יתברך מעול
הפרנסה, שהרי הממשלה ירום
הודה דאגה לשלם לנו מדי חודש
בחודשו את שכרנו, ונוכל עתה
לישב ולעסוק בתורה. הראית
אדוני, עתה אין נוגש ומבטל.

מְאָרֵי דָאָד: נעימים דבריך אדוני. אכן הגענו
לימות המשיח. ימות המשיח
הגיעו, אבל המשיח לא בא עדין.

מְאָרֵי יוֹסֵף: אם יתמהמה נחכה לו, ובזכות
למוד התורה שנעסוק בה נזרז
את בואו של אדוננו גואל צדק.

מְאָרֵי דָאָד: לו היו כל אחינו שזכו לגימלאות
מקדישים זמנם ללמוד תורה היה
המשיח בא מיד.

מְאָרֵי יוֹסֵף: הבה נתפלל לה' שיתן בלב
הגימלאים את האהבה לעסוק
בתורה.

מְאָרֵי דָאָד: הבה.

ידח ממנו נדח, אשריך וטוב לך.
מְאָרֵי יוֹסֵף: אף אני רציתי להשיח לבי בפניך,
אבל אחר הדברים הללו איני
יכול לעשות זאת. ואולם כאשר
ירוח לנו ניפגש, אם יגזור השם
עלינו בחיים, ונעשה זאת.

מְאָרֵי דָאָד: בעזרתו יתברך.

וכן נסתיימה השיחה.

כעבור כעשרים שנה, עלו שניהם, עם אחיהם,
לארץ ישראל. וכאן בארץ ישראל כל אחד עבד
למחיתו. הם סירבו בתוקף להנות מכספי הציבור,
אף כי יכלו אחיהם להמליץ עליהם לשמש
ברבנות, ובשכר הגון. וכאן בארץ ישראל עבדו עד
אשר הגיעו לימי הפרישה לגימלאות. מְאָרֵי דָאָד
ומְאָרֵי יוֹסֵף יצאו לגימלאות, ושמחה רבה מלאה
את לבותיהם. שניהם נתפנו מעול הפרנסה
ושמחו לקבל עליהם עול תורה, לעסוק בתורה
יומם ולילה.

נזכר מְאָרֵי יוֹסֵף בשיחה שנתקיימה ביניהם שם
בתימן הרחוקה לפני עשרות שונים, ואז יזם
מפגש עם ידידו מְאָרֵי דָאָד. נשא מְאָרֵי יוֹסֵף את
רגליו והלך לביתו של מְאָרֵי דָאָד.

מְאָרֵי דָאָד: ברוך הבא ידידי ואדוני. אני שמח
לראות את פניך היקרים. ואולם
אמור נא לי מה לידידי בבית,
היש דבר מיוחד.

מְאָרֵי יוֹסֵף: יש ויש.

מְאָרֵי דָאָד: השמיעני את קולך, כי קולך ערב
באוזני.

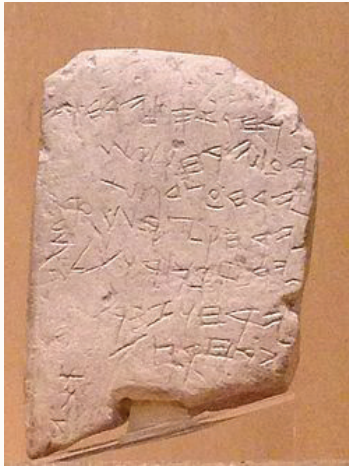
מְאָרֵי יוֹסֵף: רצוני לדבר עמך על דבר מיוחד
ששוחחנו עליו לפני שנים רבות.

מְאָרֵי דָאָד: אפשר שכונתך על דבר שדברנו

על קצה הלשון

מהו אייר?

משה אוסי

לוח גזר. נמצא כיום במוזיאון באיסטנבול

מ"אייר" את הפועל "לאייר" - כאילו זורים אור על הדף כדי להבהיר את הנושא.

בחודש זה החל המן לרדת לבני ישראל, והוא מכונה "לחם אבירים" כי הוא לא גרם מחלות כלשהם, ואנשי הגימטריות מצאו לזה סימן בשם 'איר' = 'אני י' (השם) רופאך". בימי המקדש חל ב"ד באייר - פסח שני, עבור אלה שלא היה סיפק בידם לחוג את הפסח במועדו (במדבר פקד ט).

חודש אייר התברך במועדים שנכנסו ללוח העברי לאחר חתימת המקרא, כמו: ל"ג בעומר, ובתקופתנו זכינו ליום העצמאות וליום ירושלים.

Mosheossi@gmail.com 09-8335016

במקרא נקרא חודש אייר "חודש זיו": "בְּחֹדֶשׁ זֶה הָיָה חֹדֶשׁ הַשְּׁנִי" (מלכים א' ו' א); וחז"ל דרשו, כי יש בחודש זה "זיוא לאילנא" (מסכת ראש השנה י"א ע"א), כלומר: זוהר הפרחים והניצנים.

וכן תרגם יונתן: בירח זיו נְצַנְיָא.

ואל הניצנים בשדות אפשר להוסיף גם את נצנוצי זיו השמש הזוהרים בעונה זו. גם השם 'אייר', כמו שאר חדשי השנה, מקורו באכדית AYARU - , מזכיר בשמו את אור השמש השופע בחודש זה. לוח גזר הוא לוח מתקופת שלמה המלך ובו כתובת המתארת פעולות חקלאיות לאורך חדשי השנה; וכך כתוב על חודש אייר שבו קוצרים את השעורים: "ירח. קצר. שערמ". הכתובת נגזלה ע"י השלטון התורכי, וכיום היא נמצאת במוזיאון באיסטנבול. בימינו יצרנו

העתק הלוח בתל גזר. צילום: ד"ר אבישי טייכר (ויקיפדיה)

האגודה לטיפוח חברה ותרבות מזמינה
את חבריה לאירוע מסורתי

חגיגת העצמאות

עם מיטב האמנים ביער חדרה

חמישי ד' באייר | 9.5.2019

בין השעות 13:00 - 18:00

קובי כרמל: תפאורה | שלמה תם: הגברה | קלידין: עידו כהן

חידון ליום העצמאות

משה אוסי

עברית עצמאית

חידון - נא להתאים בין התחדיש העברי למלה הלועזית המקבילה:

1. ג'ינגל	א. מרשתת
2. מנגל	ב. הסעדה
3. אנימציה	ג. כרוכית
4. סָפּין	ד. נגדה
5. קייטרינג	ה. זמריר
6. אינטרנט	ו. נווטן
7. קופירייטר	ז. הנפשה
8. שטרודל	ח. מסרון
9. אופוזיציה	ט. סחריר
10. ג'י. פי. אס	י. נעימון
11. רינגטון	יא. מצלה
12. SMS	יב. רעיונאי

יום עצמאות שמח!

תשובות לחידון: א=6, ב=5, ג=8, ד=9, ה=1, ו=10, ז=3, ח=12, ט=4, י=11, י"א=2, י"ב=7

לתגובות, לשיעורים ולהרצאות 09-8335016 Mosheossi@gmail.com

ימי עיון ותרבות בים המלח

«« אכנת אנונית עליה מצי ערה
«« אכנת הכזאמ עליה

ימי העיון יתקיימו בתאריכים
י"א-י"ד בתמוז תשע"ט
14-17 ביולי 2019
במלון קראון פלזה, ים המלח.

עלות: 2,600 ₪ לזוג בחדר

לפרטים: משרד האגודה 09-8331325

היסטוריית יהודי תימן

מצבם של יהודי צנעא בשליש הראשון של המאה ה-18

דוד חוברי

התאסלמו. ירידה ברמה המוסרית ובפריצות בקרב הקהילה היהודית בצנעא.

מצב גגום זה החריד מאוד את ר' סעיד צעדי שחשש לחיסולה של גולת תימן ולכן עיקר דבריו בחיבורו מופנים כתוכחה לקהילה שאינם שומרים תורה ומצוות כפי שהורונו חז"ל ולכן חוסנם הרוחני נפגע וכתוצאה מכך הם נשברים. הוא לא מהסס להפנות את חיצו בקורתו אף כלפי שכבת המנהיגים, שבמקום לשמש דוגמה להתנהגות מוסרית מקובלת הם בעצמם משרכים דרכיהם.

החל משנת 1717 על רקע מלחמות פנימיות בין הערבים, המוסלמים התנפלו על הרובע היהודי ושדדוהו ונגרם סבל ליהודים, מלחמות אלו נמשכו מספר שנים ולאורכם לא יכלו היהודים לנהל חיי שגרה נורמליים. בנוסף לכך פקדו את תימן מספר שנות בצורת קשות שנסתיימו בשיאן בין השנים 1726-27 ברעב כבד שכילה את המוני היהודים שמתו ברעב. השליט המקומי ניצל מציאות קשה זו כדי לכפות עליהם את האסלאם ובתמורה הבטיח להם מזון להחיות נפשם. ואכן מאות רבות התאסלמו. בנוסף לכל הצרות הללו ירדה מכת ארבה קשה על צנעא וסביבותיה וחסילה את כל היבולים דבר שרק תרם להעמקתו של הרעב בעקבות המצב הקשה המתואר לעיל חלה התרופפות עצומה בקרב יהודי צנעא מבחינה דתית ומוסרית כאחד. ועם מציאות עגומה זו ניסו קברניטי הדור ורבניה להתמודד על מנת להציל את היהודים מכליה ועל כך נדון בגליון הבא.

לאחר שובם של גולי מוזע לצנעא ולאחר שהתארגנו מחדש להקים את שכונתם החדשה "ביר אלעזאב" כפי שפירטנו בגליון הקודם, ובטרם הספיקו לארגן היטב את חיי הקהילה שלהם, פקדה אותם שוב תקופה קשה שאת ידיעותיה אנחנו שואבים מתוך חיבור הסטורי ראשוני שנתר בידינו ושזכה להענקות לא מעטות. מי שהותיר בידינו את הנכס ההסטורי החשוב הזה הוא – ר' סעיד צעדי בספרו "דופי הזמן". על חשיבותו של חיבור זה כתב פרופ' טובי במבוא לספר "תולדות יהודי תימן – מכתביהם" בשנת תש"מ: מ: ספר זה נחשב לספר ההסטוריה הראשון שנכתב בתימן והווה נר לרגלם של מחברים תימנים שבאו אחריו למעשה הוא פרץ את הדרך בפני חכמי תימן שראו בכתיבת הסטוריה עד אז "איבוד זמן ויגיעה לריק". יחד עם זאת מגמתו של המחבר לא היתה הסטורית בלבד אלא גם מוסרית. לא עצם האירועים ההסטוריים שקרו כמו רדיפות, גזירות, רעב, מלחמות וכיוצ"ב הם שדחפוהו לכתיבת ספרו אלא חשבון הנפש שהוא עושה כנציגם של יהודי תימן תוך ניתוח התנהגותם ואורחות חייהם הבלתי מוסריים של היהודים. זאת על מנת להפיק לקחים ולשנות דרכם ואז בהכרח תשתנה גם המציאות ההסטורית המכאיבה.

בחיבורו הוא עומד על תיאורה של מציאות החיים הקשה שבה השלטונות המוסלמיים לוחצים על היהודים להמיר את דתם, שתי שנות רעב בשנים 1726-27 שחיסלו יהודים רבים, תופעה מתרחבת של המרת דת – כ 800 יהודים

כולל סיור לימודי באתרי היסטוריה טבע ונוף בהולנד

9.7.19 - 30.6.19 | כ"ז בסיוון - ו' בתמוז תשע"ט

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, האוניברסיטה של אמסטרדם
ומכון בן-צבי מארגנים כנס בינלאומי באוניברסיטת אמסטרדם.

נושא הכנס: מספרד ועד תימן

מחשבת הרמב"ם ותפוצתה בקהילות ישראל

המשתתפים בכנס יקבלו תעודה מטעם האוניברסיטה, הכנס ייערך במסגרת סיור לימודי באתרי היסטוריה, טבע ונוף בהולנד. במהלך הכנס ייערכו מפגשים עם שגריר ישראל בהולנד, נציגים של הקהילה היהודית ומנהיגים מן הממשלה והפרלמנט.

University of Amsterdam
(Room 104) P.C. Hoofthuis, Spuistraat 134
VB Amsterdam, The Netherlands 1012

המחיר כולל: כרטיסי טיסה, אוטובוס, מלון, ארוחות בוקר וערב כשרות,
כניסה לאתרים ומוזיאונים, מדריך.

המחיר לא כולל: ביטוח נסיעות, דמי ביטול, ארוחות צהריים.
האירוח יהיה בשני מלונות יוקרתיים: מלון ואגנבורג בפוטין. מלון אדג'ו באמסטרדם.
בכל מלון יוגשו ארוחות בוקר וערב כשרות. לרשות הקבוצה יעמוד חדר הרצאות ותפילות.
עלות הסיור והכנס לאדם: 2,050 יורו. (9 לילות 10 ימים)

פרטים והרשמה לסיור ולכנס - אהובה: 050-2399543

הליכות ומנהגים: שש שבתות השמחה סביב החתונה

דוד חוברי

החזן מנעים בקולו את השיר "חתן נעים עלה בתוך עם אמוני לקרא בספר תורת ה'". בתום קריאתו את ההפטרה עומדים השמשים ומזים על הציבור מי-וורדים. (לא נהגו לזרוק סוכריות בבית הכנסת ולא להניש כיבוד כלשהו). אחרי התפילה כל הקהל מלווה את החתן בשקט לביתו. מיד לאחר זמן קצר מגיעים האורחים לביתו לג'עלה ושירה וסעודה. באירוע זה משתתפות גם נשים. אחר הצהרים הכלה מולבשת בבגדים נאים ומפוארים שבדרך כלל הושכרו לצורך זה – האחריות של ההלבשה על הורי הכלה. בית החתן אחראים על הגשת שתיה חמה וכיבוד קל.

- שבת שלישית – "שבת אלג'וליה" (בגדי פאה) שבת שמחה זו נעשית בבית הכלה כבשבת קודמת שהיתה אצל החתן אלא שאחר הצהרים מולבשת הכלה והפעם האחריות להשגת המלבושים מוטלת על החתן וביום זה באות לביקור אצל הכלה כל חברותיה וקרובותיה.
- שבת רביעית – "שבת אלזיארה" (הביקור) נערכת שוב בבית הכלה וכל בני משפחת הכלה מבקרים אותה בביתה בליווי הסעודות והג'עלה כפי שהיה בעבר.
- שבת חמישית – שבת אלתרפה (צביעה ואיפור) לקראת שבת זו החל מיום חמישי מאפרים את הכלה מחדש דהיינו מחדשים את הצבעים בדיה וברגליה שכבר דהו מאז החתונה. גם בשבת זו מוזמנים אורחים קרובים ואחר כך שוב מולבשת הכלה.
- שבת ששית – אלשבת אלאכרה (השבת האחרונה) - בשבת זו מגיעים מתי מעט לבית החתן והכלה ובכך מסתיימות חגיגות החתונה.

בפרקים הקודמים סקרנו בפירוט רב את שבעת ימי המשתה שלאחר החתונה ועמדנו על טיבם של האירוסין (הקידושין) הסברנו מהי סעודת מצווה ועמדנו על חיזוק הקשר בין בית החתן לכלה במשך חגיגות השבוע הראשון. בפרק זה נפרט את מהותן של כל ששת השבתות מתחילת האירוע המכונן בחיי הזוג ועד לסיומו.

- שבת ראשונה – נקראת "שבת אלבידע" (שבת ההתחלה) והיא נחגגת בבית החתן בסעודות דשנות בשירי שבת ושמחה גדולה ובמוצ"ש החתן מולבש בגדים נאים ומיוחדים.
- שבת שניה – "שבת אלערס" (שבת החתונה) נחגגת לאחר שבעת ימי המשתה. בליל שבת מגיעים אורחים להתפלל בבית החתן ובסיום התפילה שבים לבתיהם. בבוקר למחרת מתפללים בבית החתן ותפילת שחרית. בתום "שחרית" שולחים נער לבית הכנסת בו מתפלל החתן בקביעות ומודיעים לציבור המתפללים, שהחתן מגיע לבית הכנסת לקריאת התורה ולשאר התפילה. החתן יוצא מביתו כשהוא עטוף בטלית נאה וקהל רב מלווה אותו ברחוב בתהלוכה שקטה. בהגיעם לבית הכנסת החתן יושב ליד המארי ובית הכנסת מתמלא באורחים המגיעים גם מבתי כנסת אחרים לכבודו של החתן. לעליות לתורה מוזמנים הרבה אורחים ומוסיפים על מספר העליות כמה שאפשר כשכל עולה קורא שלושה פסוקים בלבד. יש שנהגו להזמין כהן לוי וישראל בתחילה ואחר כך בלי סדר את שאר הקרואים ויש שהקפידו להזמין כהן לוי וישראל וחוזר חלילה כמה שאפשר. החתן מוזמן לאחר כבוד לעלות למפטיר והפטרה ובטרם עלותו

אוצר הפתגמים

מדכני יצהרי

• אַל עֶשֶׂק – קַמָּאל / וְאַלפֶּרְקָה הַזָּאל:

תרגום: האהבה – הורגת, והפרידה רזון.

פירוש: האהבה במהותה ערך עליון. אך כאשר היא נכזבת יש מקרים שמעבירה אדם על דעתו וגורמת סכנת מוות. לעומת זאת כאשר נפרד אהוב מאוהבו, עצם הפרידה המאלצת גורמת למפח נפש וגוררת אחריה עצב בלב, ודכדוכי נפש המביאים לכחישות הגוף והסבל מתמשך.

• אֶלְמַחְבָּה – אֶפְצָל כֵּל יְשִׁי:

תרגום: האהבה עדיפה על כל דבר.

• אֶלְחָב לֹא קֵד גְּשִׁי / גֵּטָא עֵלָא כֵּל יְשִׁי / עֵלָא

אֶלְשַׁעַר וְלִבְעַר וְאַלְקֶשׁוּשִׁי:

תרגום: האהבה כשהיא חופפת, מכסה על כל דבר, על השער והגללים והקש.

פירוש: ר"ל כאשר בעל אוהב את אשתו, אינו מקפיד על טעויותיה וחסרונותיה כעקרת בית טובה, גם אם מצא עצמים זרים בתבשיל כמו שְׁעָרָה וכיוצא בזה, מתעלם מכך בבחינת "ועל כל פשעים תכסה אהבה"

(משלי י, יב).

פנינים מהמוזיאון

ד"ר כרמלה אבדר

כתאב, חרז - בית קמיע

מקום: תימן

תאריך ייצור: ראשית המאה ה-20

חומרים: כסף

תיאור הפריט: בית קמיע גלילי היה נפוץ בתימן, חוצה דת, גיל ומגדר. גיוון הגרסאות הוא עצום, הן בגודל, בעיטורים ובשילוביו בענקים שונים (דקה, כשח, לאזם, משחטה, טוק ועוד). כוחו המאגי רב, גם אם לא הכיל נוסחה מאגית על קלף או פיסת נייר. בצנעא היהודית ענדו אותו רק פעוטות וכלות ומוסלמיות, ואילו ברחבי תימן היה נפוץ בקרב יהודים ומוסלמים. הגבר המוסלמי ענד אותו על חגורתו.

צילום: מרים גבעון

המשך מהעמוד הקודם - מורשת יהודי תימן

אירוע זה מהווה נדבך חשוב בחיזוק ובהידוק הקשרים החברתיים בתוך המסגרת הקהילתית דבר שתורם לחיזוקה של הקהילה היהודית ולשימורה של המסורת התימנית בכלל, ולגיבוש המסגרת המשפחתית והחברתית הקרובה בפרט

לסיכום: ראינו כי שמחת החתונה תופסת מקום מרכזי בחיי החתן והכלה והינה אירוע מכונן בלתי נשכח שמושקעים בו הרבה אנרגיות והוצאות כספיות מתוך תקווה שיהיה זה אירוע יחידי בחייהם שיויבל לחיי נישואין מוצלחים.

על הדיבור - המותר והאסור, הראוי והבלתי ראוי

ד"ר אריאל מלאכי

וזו מצוות עשה שנצטוונו בה 'ודברת בם' (דברים ו, ז)... והחלק השני הוא הדבור אשר נאסר והוזהרנו עליו כגון עדות שקר והכזב והרכילות... ובכלל זה נבלות הפה ולשון הרע. והחלק השלישי הוא הדיבור המרוחק, והוא הדיבור שאין בו תועלת לאדם עצמו, לא משמעת ולא מרי, כגון רוב סיפורי ההמונים מה אירע ומה היה... וזה נקרא אצל החכמים 'שיחה בטלה'... והחלק הרביעי הוא הרצוי והוא הדיבור בשבח המעלות... ובגנות המגרעות, ולעורר הנפש לזה בנאומים ושירים... וכן שבח החכמים וספור חשיבות מעלותיהם כדי לחבב הנהגותיהם בעיני בני אדם וילכו באורחותם, ולגנות את הרשעים ומגרעותיהם... ויש שנקרא החלק הזה כלומר לימוד המידות הטובות וההתרחקות מן המידות השפלות 'דרך ארץ'. והחלק החמישי... הוא כמה שנוגע לאדם במסחר ופרנסתו ומאכלו ומשתהו ומלבושו ויתר כל צרכיו וזה רשות איננו לא רצוי ולא מרוחק... ובחלק הזה נבחר לאדם מיעוט הדיבור... אבל המצווה והרצוי אם יוכל האדם לדבר בהם כל ימי חייו הרי זו היא התכלית אלא שהוא צריך עם זה שני דברים: האחד שיהיו מעשיו מתאימים לדברים כמו שאומרים 'נאים דברים היוצאים מפני עושיהם' (תוספתא יבמות, ח)... והעניין השני הוא הקיצור... והוא אמרם 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה'

נמצאנו למדים כי לא לדיבור מותר - ראוי, כי גם הדיבור הראוי איננו תמיד דיבור רצוי, כי גם הדיבור הרצוי - יש לאמחו בקיצור, ובכל זאת יש תמיד לזכור כי "לא המדרש עיקר, אלא המעשה".

בפרשות תזריע ומצורע עוסקת התורה בדיני הצרעת. לפי מדרשם של חז"ל, אין באים נגעי הצרעת אלא על רכילות ולשון הרע, ויש אף שדרשו נוטריקון: מצורע - מוציא שם רע. הרמב"ם (הלכות דעות, ז) מבאר מהו לשון הרע ורכילות:

איזה הוא רכיל, זה שהוא טוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך וכך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני. אף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב את העולם. יש עוון גדול מזה עד מאוד... והוא לשון הרע, והוא המספר בגנות חברו, אף על פי שאמר אמת. אבל האומר שקר, מוציא שם רע על חברו נקרא.

אבל חז"ל לא הסתפקו באיסורים אלה, והמליצו לנו למעט גם בדיבור המותר כשלעצמו. במסכת אבות שאנו נוהגים לקרוא בימים אלה, אומר רבן שמעון בן גמליאל (אבות א, טו):

כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, ולא המדרש עיקר אלא המעשה וכל המרבה דברים מביא חטא.

על גישת חז"ל לדיבור הראוי, מרחיב הרמב"ם בפירושו המשנה שם, וכך מבאר:

כבר אמר החכם, 'ברוב דברים לא יחדל פשע' (משלי י, ט), וטעם הדבר כי רוב הדברים מיותרים וחטאים... ומסימני החכמים מיעוט הדיבור אמרו - 'סיג לחכמה שתיקה' (אבות ג, טז), וריבוי הדברים מסימני הכסילים 'וקול כסיל ברוב דברים' (קהלת ה, ב).

ובהמשך מסביר הרמב"ם.

כי הדיבור נחלק לפי חובת תורתנו חמישה חלקים... החלק הראשון והוא המצווה בו הוא קריאת התורה והעיון בפירושה

אהובה בן שלום

1. להיות עם פתק אחד לכל אחד.
2. אני יכול להגיד לילד: אנחנו עוברים דירה בעוד שבוע ואני חושש שאני לא מכיר את השכנים. מה אתה מציע? ואז הילד יציע. אני אמרתי מה קשה ליוהילד נתן לי פתרון. אני יכול להשתמש בפתרון כדי לעזור בסופו של דבר לילד.
3. ככל שהילד יהיה יותר שותף ככה המעבר יהיה קל יותר. לדוגמא: אני תוהה איך לסדר את המיטה. אולי כדאי שנחשוב יחד מה עושים? אז ניקח את הילד פיזית לדירה החדשה ונתייעץ איתו.
4. נסביר לילד שעוברים דירה אבל לא נבטיח לו שיהיה כף. מבחינת הילד כף זה לונה-פארק וכשהוא שומע כף הוא מדמיון משהו אחר.
5. ילד חוזר הביתה ורואה ארגזים. משהו בו מתרוקן. לכן השיתוף יתחיל כבר באריזה. להקצות לו 2-3 ארגזים שיארוז בעצמו. ההבנה שאני עכשיו מכניס ואחר כך אני ארוקן נותנת לי תחושת בטחון. לא לוקחים לי. זה לא נעלם לי.
6. המעבר עצמו: באה משאית. לוקחת את הדברים. עולמו של הילד חרב עליו. ולכן חשוב שהילד יראה את המעבר ואת המשאית. זו חוויה מדהימה זה שונה מאשר לחזור ולראות בית ריק. יש להסתובב בין חדרי הבית ולספר איזו חוויה היתה לילד בכל חדר.
7. חשוב לבצע סגירה על מנת לאפשר התפנות לדבר החדש..

מגישה: אהובה בן שלום, מאמנת אישית ומנחת קבוצות על פי שיטת אדלר. להזמנת הרצאות: ahuvabns@gmail.com 050-2399543

בפינה זו אנו מדברים על מעגל חיי המשפחה כאשר השיח הוא לא רק על הצלחות אלא גם על הקשיים בכל שלב ושלב בחיי המשפחה החל מהקמת משפחה, הולדת הבן הראשון, גידול הילדים, התרוקנות הקן והזקנה. מאחר והשיח הוא כאמור גם על קשיים, העליתי במאמרים הקודמים נושאים הקשורים בהבנה מהו משבר ומהו מעבר. בגליון הקודם התחלנו לדבר על התחנה הראשונה: **הזוגיות**. ועסקנו בנושא **המיתוס**. בסיכום נושא זה אמרנו שרק פירוק המיתוס מהיסוד יכול לקדם תהליך שבו בזמן משבר בזוגיות ניתן יהיה לקיים דיאלוג.

בגליון זה נדבר על התחנה השנייה שבה אנחנו הופכים מזוג לזוג הורים. והנושא הראשון יהיה: **מעבר דירה**.

למעבר דירה יש הרבה השלכות. אם נזכור שאנחנו ההורים בוחרים לעבור דירה והילדים בעצם נגררים, הרי לעולם לא נדע מה עושה מעבר דירה לילד. כי הילד לא רק מתנתק מהמיטה, מהסביבה ומהחברים אלא גם מתנתק **מהמיקום** של המיטה. כל האוטומט שנתון לילד תחושת בטחון כמו חברים, בית ספר – נעלם.

מעבר דירה זה לא יאללה עוברים. גם אנחנו צריכים להסתגל. על אחת כמה וכמה – הילדים.

אם נחכה לקושי כדי להתגבר עליו אנחנו עלולים לפספס משהו מאוד דרמטי שקורה ולכן הרעיון הוא לנרמל. ילד שיודע שיהיו קשיים ולא הכל יזרום ירגיש נורמלי. ולא ירגיש שמהו אצלו לא בסדר.

1. מומלץ לחשוב לפני מעבר דירה. **ילד זה לא מזודה**. יש גילאים שבהם מעבר דירה יותר קשה לילדים למשל ילדים שעולים לכתה ה'. פרידה מדירה כוללת פרידה מחברים. מאוד חשוב להיפרד מהחברים. זה יכול

חג השבועות ושבת "נשא"

האגודה לטיפוח חברה ותרבות מזמינה
את חבריה ואוהדיה
לחוג את חג השבועות לפי מיטב המסורת

**תפילות חגיגיות
קריאת מגילת רות
הרצאות מרתקות**

**מלון גולדן קראון נצרת
7-9.6.19 שישי - ראשון ד'ו' בסיוון תשע"ט**

מחיר: 2,600 ₪ לזוג לא כולל נסיעות

פרטים והרשמה: יפה 09-8331325, 054-3516699 אהובה 050-2399543

פעילות האגודה

- ימי עיון ותרבות
- הוצאת ספרים
- מלגות לסטודנטים

- הוצאת כתב העת המדעי - תימא
- הוצאת כתב העת - תהודה
- המרכז לחקר יהדות תימן ותרבותה
- ע"ש עמדיה בן-שלום במכון בן-צבי
- חוגי שירה וטעמי המקרא

- מוזיאון יהדות תימן בנתניה
- המכון לכתבי ד' ע"ש יחזיא גרמי
- ספריית עיון ומחקר
- ארכיון המוסיקה והצליל בגיהול אחמור פנחס
- פעילות בקרב העולים החדשים מתימן

העלון מודפס בסיוע
מכון בן-צבי
לחקר קהילות ישראל שבמזרח